

ADAM ADAMCZYK

Uniwersytet Szczeciński

WYBÓR FORMY OPODATKOWANIA PRZEDSIĘBIORSTW NIEPOSIADAJĄCYCH OSOBOWOŚCI PRAWNEJ

Wprowadzenie

W ostatnim dziesięcioleciu zaszły znaczne zmiany w opodatkowaniu osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Począwszy od roku 2009, w przedsiębiorstwach rozliczających się według tak zwanych zasad ogólnych zlikwidowano drugi próg podatkowy. Jednocześnie podwyższono stawkę podatku w drugim przedziale skali podatkowej oraz zwiększono kwotę progu podatkowego. Bardzo znaczącą innowacją w opodatkowaniu małych przedsiębiorstw było także wprowadzenie w roku 2004 możliwości liniowego opodatkowania uzyskiwanego dochodu¹.

Powyższe zmiany wpłynęły na względną opłacalność przyjęcia poszczególnych form opodatkowania osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Przedsiębiorcy opodatkowani jako osoby fizyczne stanęli zatem przed problemem wyboru najbardziej korzystnych zasad rozliczania się z fiskusem. Odpowiedź na pytanie dotyczące najbardziej opłacalnej formy opodatkowania można uzyskać, dokonując obliczenia podatku przy założonym poziomie przychodu/dochodu dla każdej z form opodatkowania, a następnie wyborze tej, która zapewnia najniższy poziom obciążeń. Jednak takie rozwiązanie ma charakter statyczny i nie uwzględnia faktu, że zarówno przychody, jak i dochody przed-

---

¹ Podatek liniowy został wprowadzony znowelizowaną ustawą o podatku dochodowym od osób fizycznych z dnia 23.10.2003 r.

siębiorstw ulegają zmianom. Tego typu podejście nie daje zatem możliwości planowania podatkowego, a pozwala jedynie na określenie rozwiązania najbardziej korzystnego dla przychodów/dochodów uzyskanych w przeszłości.

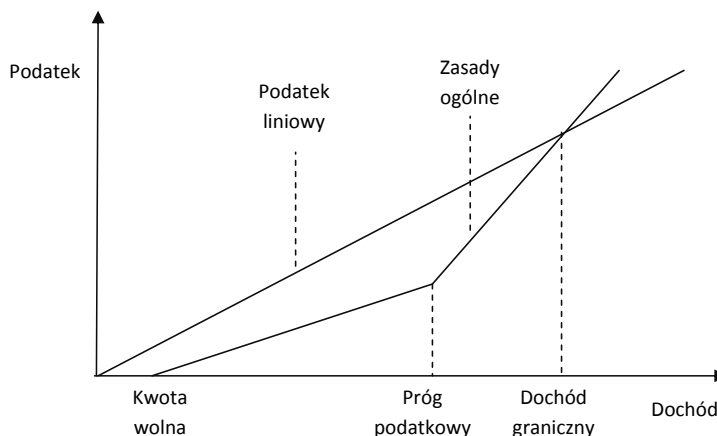
W artykule zaprezentowano algorytm pozwalający na wybór optymalnych zasad opodatkowania z uwzględnieniem możliwości przeprowadzenia analizy wrażliwości przyjętej formy na zmiany wyników przedsiębiorstwa. Zaprezentowaną metodę oparto na wykorzystaniu wyników granicznych wyznaczających poziom przychodu/dochodu, przy którym zmiana formy opodatkowania nie wpływa na wysokość obciążenia podatkowego. Przedstawiony algorytm pozwala na wybór między trzema z czterech dostępnych przedsiębiorcom opodatkowanym jako osoby fizyczne form opodatkowania, czyli rozliczenia według skali podatkowej, według jednolitej 19% stawki oraz z wykorzystaniem ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych. Ze względu na bardzo duże ograniczenia dostępu przedsiębiorstw do możliwości opodatkowania z wykorzystaniem karty podatkowej, w rozważaniach pominięto tę formę opodatkowania. Należy jednak podkreślić, że konstrukcja zaprezentowanej metody nie wyklucza objęcia nią także karty podatkowej.

1. Wybór między zasadami ogólnymi a opodatkowaniem liniowym

Różnice w konstrukcji funkcjonujących w Polsce rozwiązań dotyczących opodatkowania dochodów z działalności gospodarczej prowadzonej przez osoby fizyczne sprawiają, że opłacalność wykorzystywania danej formy opodatkowania będzie zmieniała się w funkcji dochodu. Przy niskim poziomie uzyskiwanych dochodów korzystniejszą formą będzie opodatkowanie z wykorzystaniem skali podatkowej, czyli według tak zwanych zasad ogólnych. Wynika to z faktu, że dochody mieszczące się w pierwszym przedziale skali podatkowej są opodatkowane niższą nominalną stawką podatku, a dodatkowo podatnikowi przysługuje możliwość skorzystania z kwoty wolnej od podatku. Poza tym podatnicy korzystający z zasad ogólnych mają znacznie większe możliwości korzystania z ulg podatkowych. Taka konstrukcja podatku sprawia, że dla dochodów mieszczących się w pierwszym przedziale skali podatkowej zawsze korzystniejszą formą opodatkowania będą zasady ogólne, co zaprezentowano na rysunku 1².

---

² Por. *Prawo podatkowe przedsiębiorców*, red. H. Litwińczuk, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2006, s. 190.

Rys. 1. Wysokość podatku rozliczanego na zasadach ogólnych a wysokość podatku liniowego

Źródło: opracowanie własne.

Dochód graniczny, dla którego podatek płacony na zasadach ogólnych równa się z podatkiem rozliczanym na zasadach liniowych, znajduje się w drugim przedziale skali podatkowej. Według zasad liniowych i zasad ogólnych wysokość płaconego podatku może ulec zrównaniu dzięki temu, że marginalna stawka podatku (a więc stawka, według której opodatkowywana jest każda kolejna jednostka dochodu) w drugim przedziale skali podatkowej jest wyższa od marginalnej stawki podatku liniowego. W rezultacie wraz ze wzrostem podstawy opodatkowania efektywna stawka podatku rozliczanego według progresji wzrasta, podczas gdy efektywna stawka podatku liniowego pozostaje bez zmian³. Wysokość efektywnej stawki opodatkowania dla zasad ogólnych i podatku liniowego zrównuje się dla dochodu równego dochodowi granicznemu. Powyżej tego dochodu efektywna stawka opodatkowania podatkiem liniowym będzie niższa od efektywnej stopy opodatkowania podatkiem progresywnym. Oznacza to, że po przekroczeniu dochodu granicznego bardziej opłacalne będzie opodatkowanie podatkiem liniowym.

Przy określaniu, która z form opodatkowania będzie korzystniejsza, ważne jest wyznaczenie kwoty dochodu granicznego. Wysokość dochodu granicznego nie jest stała, ponieważ zależy przede wszystkim od możliwości do wykorzystania

³ Por. J. Iwin, A. Adamczyk, *Podatki a forma organizacyjno-prawna małego przedsiębiorstwa*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 2004, nr 2.

w poszczególnych formach opodatkowania ulg i odliczeń. Jak już podkreślono, w wypadku podatku rozliczanego na zasadach ogólnych podatnik może skorzystać z licznych ulg podatkowych, a także z odliczeń składek na ubezpieczenia społeczne (od dochodu) oraz składek na ubezpieczenie zdrowotne (od podatku). W podatku liniowym można odliczyć od dochodu jedynie składki na ubezpieczenia społeczne, a od podatku – składki na ubezpieczenia zdrowotne. Mimo że wysokość odliczeń ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych będzie taka sama w wypadku zasad liniowych i ogólnych, należy wziąć pod uwagę fakt, że jedynie składka zdrowotna będzie neutralna dla wyboru formy opodatkowania. Jest tak dlatego, że składka na ubezpieczenia zdrowotne w obu wypadkach wpływa na obniżenie podatku o jednakową kwotę, natomiast przy odliczanej od dochodu składce na ubezpieczenia społeczne o ostatecznym jej wpływie na wysokość podatku decydować będzie także poziom marginalnej stawki podatkowej. Wiedząc, że w drugim przedziale skali podatkowej (w którym znajdować się będzie dochód graniczny) marginalna stawka podatku rozliczanego na zasadach ogólnych (32%) przewyższa wysokość marginalnej stawki opodatkowania podatkiem liniowym (19%), należy stwierdzić, że możliwość odliczenia składki na ubezpieczenia społeczne przynosi większą korzyść podatnikom opodatkowanym na zasadach ogólnych. Innymi słowy, oznacza to, że wzrost składki na ubezpieczenia społeczne spowoduje wzrost opłacalności opodatkowania na zasadach ogólnych. Uwzględniając opisane wyżej efekty, poziom dochodu granicznego można wyznaczyć według wzoru:

$$D_{O-L} = \frac{t_2 \times (U_s + O_d + G) - Z + O_p - U_s \times t_1}{t_2 - t_1},$$

gdzie:

D_{O-L} – dochód graniczny dla opodatkowania na zasadach ogólnych i podatku liniowego,

t_2 – stawka w drugim przedziale skali podatkowej,

U_s – ubezpieczenia społeczne,

G – górna granica pierwszego przedziału podatkowego,

Z – kwota podatku dla dochodu równego G ,

O_p – odliczenia od podatku,

O_d – odliczenia od dochodu,

t_1 – stawka podatku liniowego.

Powyższy wzór uzyskano przez przyrównanie podatku wyznaczanego dla danego poziomu dochodu według zasad ogólnych z podatkiem wyznaczonym zgodnie z zasadami opodatkowania liniowego. Uzyskana kwota jest wielkością dochodu, poniżej którego podatnikom bardziej opłacać się będzie opodatkowanie na zasadach ogólnych, a powyżej na zasadach opodatkowania liniowego.

2. Wybór między opodatkowaniem na zasadach ogólnych a ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych

Problem wyboru między ogólnymi zasadami opodatkowania a ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych polega na tym, że w obu formach opodatkowania inaczej została określona podstawa opodatkowania. W związku z tym, żeby dokonać porównania opłacalności tych form, konieczna jest stabilna relacja łącząca oba sposoby wyrażenia podstawy opodatkowania. Należy więc założyć, że przedsiębiorstwa mają w miarę stałą relację dochodu do przychodu, czyli dochodowość. Wybór jednej z rozpatrywanych form opodatkowania wymaga zatem wyznaczenia dodatkowego parametru.

Drugim problemem utrudniającym kwestię wyboru formy opodatkowania między zasadami ogólnymi a ryczałtem jest fakt, że nie wiadomo, w którym przedziale skali podatkowej nastąpi zrównanie wysokości podatku wyznaczanego według zasad ogólnych i ryczałtu. W celu rozwiązania tego problemu należy wyznaczyć dla danej wysokości stawki ryczałtu tak zwaną dochodowość krytyczną. Dochodowość krytyczna oznacza, że przedsiębiorstwo obciążone ryczałtem o danej stawce zapłaci taki podatek, jak podatnik opodatkowany na zasadach ogólnych uzyskujący dochód po odliczeniach równych progowi podatkowemu. Dochodowość krytyczną można ustalić na podstawie wzoru⁴:

$$d_k = \frac{(G + U_s + O_d) \times t_p}{Z - O_p + U_s \times t_p},$$

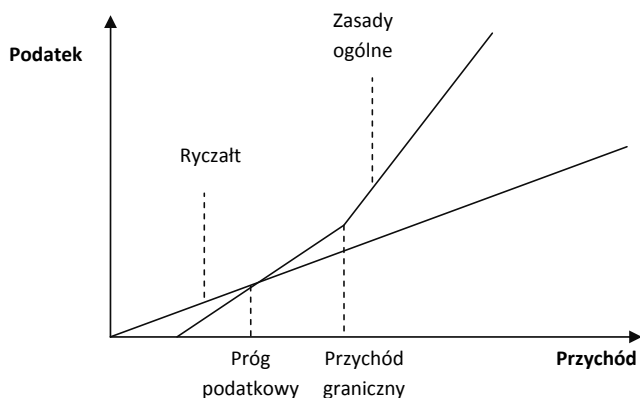
gdzie:

t_p – stawka ryczałtu,
 U_s – ubezpieczenia społeczne,

⁴ Por. A. Dziuba-Burczyk, *Rachunkowość podatkowa*, Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków 1996, s. 205.

- G – górna granica pierwszego przedziału podatkowego,
 Z – kwota podatku wyznaczonego w oparciu o zasady ogólne dla dochodu równego G ,
 O_p – odliczenia od podatku (dotyczy zasad ogólnych),
 O_d – odliczenia od dochodu (dotyczy zasad ogólnych).

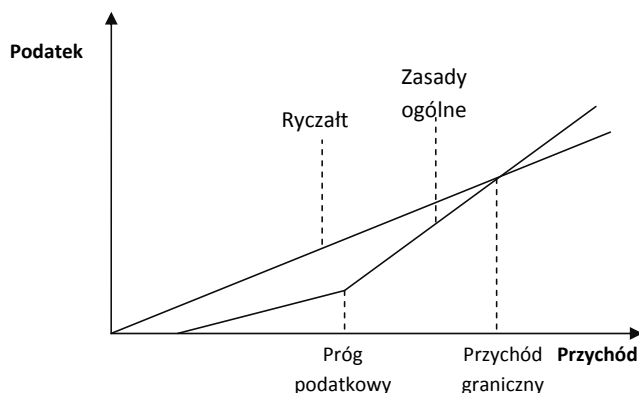
Jeżeli faktyczna dochodowość przedsiębiorstwa jest wyższa od dochodowości krytycznej oznacza to, że poziom podatku zryczałtowanego zrówna się z podatkiem płaconym na zasadach ogólnych jeszcze dla dochodu mieszczącego się w pierwszym przedziale skali podatkowej, co przedstawiono na rysunku 2.

Rys. 2. Przychód graniczny dla dochodowości przedsiębiorstwa wyższej od dochodowości krytycznej

Źródło: opracowanie własne.

Jeżeli natomiast dochodowość przedsiębiorstwa jest niższa od dochodowości krytycznej, to zrównanie podatku płaconego na zasadach ryczałtu oraz na zasadach ogólnych nastąpi dla dochodu znajdującego się w drugim przedziale skali podatkowej (rys. 3).

Rys. 3. Przychód graniczny dla dochodowości przedsiębiorstwa niższej od dochodowości krytycznej

Źródło: opracowanie własne.

Wiedząc, w którym przedziale skali podatkowej nastąpi zrównanie podatku ryczałtowanego z podatkiem rozliczanym na zasadach ogólnych, można określić poziom dochodu/przychodu granicznego. Jeżeli dochodowość przedsiębiorstwa jest wyższa od dochodowości krytycznej, to przychód graniczny można wyznaczyć na podstawie wzoru:

$$P_{O-R} = \frac{(U_s + O_d) \times t_1 + kw + O_p - U_s \times t_p}{d \times t_1 - t_p},$$

gdzie:

- t_p – stawka ryczałtu,
- t_1 – stawka podatku liniowego,
- U_s – ubezpieczenia społeczne,
- G – górna granica pierwszego przedziału podatkowego,
- Z – kwota podatku wyznaczanego w oparciu o zasady ogólne dla dochodu równego G ,
- O_p – odliczenia od podatku,
- kw – kwota wolna od podatku (w przypadku zasad ogólnych),
- P_{O-R} – przychód graniczny dla wyboru pomiędzy zasadami ogólnymi a ryczałtem,
- d – dochodowość przedsiębiorstwa.

Jeżeli dochodowość przedsiębiorstwa jest niższa od dochodowości krytycznej, to wartość przychodu granicznego wyznaczyć można za pomocą następującej formuły:

$$P_{O-R} = \frac{(G + U_s + O_d) \times t_2 + O_p - Z - U_s \times t_p}{d \times t_2 - t_p}.$$

Chcąc wyznaczyć wartość dochodu granicznego, wystarczy uzyskane za pomocą powyższych wzorów wartości przychodu granicznego pomnożyć przez faktyczną dochodowość przedsiębiorstwa.

$$D_{O-R} = P_{O-R} \times d,$$

gdzie :

D_{O-R} – dochód graniczny dla wyboru między zasadami ogólnymi a ryczałtem,

d – dochodowość przedsiębiorstwa.

Jak wynika z rysunków 2 i 3, w sytuacji, gdy przedsiębiorstwo generuje przychód/dochód niższy od wartości granicznej, bardziej opłacalne będzie opodatkowanie na zasadach ogólnych. Jeżeli jednak przedsiębiorstwo uzyskiwać będzie przychód/dochód wyższy od granicznego, bardziej opłacalne będzie opodatkowanie ryczałtem.

3. Wybór między opodatkowaniem liniowym a ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych

Przy dokonywaniu wyboru między opodatkowaniem działalności gospodarczej na zasadach liniowych a opodatkowaniem zryczałtowanym powstaje podobny problem jak w wypadku wyboru między opodatkowaniem na zasadach ogólnych a ryczałtem, czyli konieczność zestawienia dwóch form opodatkowania z różnie wyrażonymi podstawami opodatkowania. Rozwiązanie tego problemu także polega na przyjęciu założenia, że przedsiębiorstwa cechują się względnie stałą dochodowością. Ułatwieniem jest natomiast fakt, że w wypadku porównywania ryczałtu z opodatkowaniem liniowym nie trzeba ustalać dochodowości krytycznej oraz stosować dwóch różnych wzorów uzależnionych od poziomu

faktycznej dochodowości przedsiębiorstwa. Odpowiedź na pytanie, która forma opodatkowania w danych warunkach będzie bardziej korzystna, wymaga zatem wyznaczenia przychodu/dochodu granicznego, do czego można posłużyć się następującym wzorem:

$$P_{L-R} = \frac{U_s(t_l - t_p)}{d \times t_l - t_p},$$

gdzie:

P_{L-R} – przychód graniczny dla wyboru między zasadami liniowymi a ryczałtem,

t_l – stawka podatku liniowego,

d – dochodowość przedsiębiorstwa,

U_s – ubezpieczenia społeczne.

Podobnie jak w wypadku porównywania zasad ogólnych z ryczałtem, dochód graniczny można wyznaczyć, mnożąc przychód graniczny przez dochodowość przedsiębiorstwa.

$$D_{L-R} = P_{L-R} \times d,$$

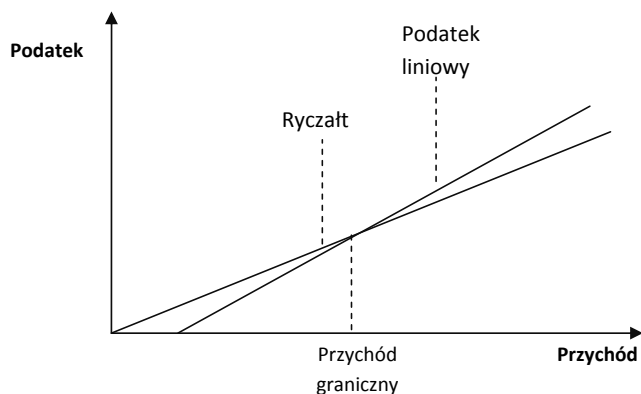
gdzie:

D_{L-R} – dochód graniczny dla wyboru między zasadami liniowymi a ryczałtem.

Należy podkreślić, że aby istniał przychód/dochód graniczny, musi być spełniony warunek, że iloczyn stawki opodatkowania liniowego i dochodowości jest większy od stopy opodatkowania podatkiem zryczałtowanym. Warunek ten wynika z faktu, że przy bardzo niskim poziomie przychodu podatek płacony na zasadach liniowych będzie niższy od podatku płaconego w formie ryczałtu (rys. 4)⁵.

---

⁵ Jest to prawda przy założeniu, że dochodowość jest mniejsza od 1 (100%).

Rys. 4. Poziom przychodu granicznego dla wyboru między opodatkowaniem liniowym a ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych

Źródło: opracowanie własne.

Jeżeli wartość iloczynu stawki podatku liniowego i dochodowości byłaby niższa niż wysokość stawki ryczałtu, to kąt nachylenia prostej poziomu opodatkowania liniowego w funkcji przychodu byłby niższy od kąta nachylenia linii poziomu opodatkowania podatkiem zryczałtowanym. W związku z powyższym obie linie nie przecinałyby się dla dodatniej wartości przychodu. W takiej sytuacji zawsze bardziej opłacalną formą opodatkowania byłoby opodatkowanie liniowe. W przeciwnym wypadku, to znaczy gdy spełniony jest warunek, że iloczyn stawki podatku liniowego i dochodowości przekracza wartość stawki podatku zryczałtowanego, kąt nachylenia linii zależności między przychodem a wysokością podatku liniowego będzie większy od kąta nachylenia prostej przedstawiającej analogiczny związek dla ryczałtu. Obie linie przetną się zatem dla przychodu większego od zera, co oznacza, że osiągnięty będzie przychód/dochód graniczny. Jeżeli podatnik osiągnie przychód/dochód nie przekraczający poziomu przychodu/dochodu granicznego, to korzystniejszą formą opodatkowania dla niego będzie podatek liniowy. W przeciwnym wypadku lepiej zastosować rozliczenie ryczałtowe.

4. Ustalanie przedziałów opłacalności wykorzystania poszczególnych form opodatkowania

Przedstawione dotychczas formuły pozwalają na wybór jednej z dwóch zasad opodatkowania, nie dają jednak wskazówki, która z trzech analizowanych form będzie w danych warunkach najkorzystniejsza. Uzyskanie odpowiedzi na powyższe pytanie wymaga nałożenia na siebie uzyskanych przychodów/dochodów granicznych i wyznaczenia na ich podstawie przedziałów, w których wykorzystanie poszczególnych form opodatkowania będzie najkorzystniejsze. Tworząc wspomniane wyżej przedziały należy pamiętać o kolejności, w jakiej poszczególne formy opodatkowania będą stawały się opłacalne. Przy bardzo niskim poziomie przychodu/dochodu najkorzystniejszą formą opodatkowania będą zasady ogólne. Wraz ze wzrostem przychodu/dochodu w relacji do zasad ogólnych, coraz bardziej opłacalne będzie opodatkowanie liniowe. Wzrost przychodu/dochodu sprawi, że coraz korzystniejsze będzie opodatkowanie liniowe w porównaniu z opodatkowaniem zryczałtowanym. Na podstawie powyższej sekwencji w tabeli 1 przedstawiono przedziały opłacalności poszczególnych form opodatkowania.

Tabela 1

Przedziały opłacalności poszczególnych form opodatkowania

Warunek	Wielkość dochodu	Optymalna forma opodatkowania
$D_{O-L} < D_{O-R}$	$D < D_{O-L}$	zasady ogólne
	$D = D_{O-L}$	zasady ogólne lub opodatkowanie liniowe
	$D_{O-L} < D < D_{L-R}$	opodatkowanie liniowe
	$D = D_{L-R}$	opodatkowanie liniowe lub ryczałt
	$D > D_{L-R}$	ryczałt od przychodów ewidencjonowanych
$D_{O-L} > D_{O-R}$	$D < D_{O-R}$	zasady ogólne
	$D = D_{O-R}$	zasady ogólne lub ryczałt od przychodów ewidencjonowanych
	$D > D_{O-R}$	ryczałt
$D_{O-R} < 0$ lub $d \cdot t_i < t_p$	$D < D_{O-L}$	zasady ogólne
	$D = D_{O-L}$	zasady ogólne lub opodatkowanie liniowe
	$D > D_{O-L}$	opodatkowanie liniowe

Źródło: opracowanie własne.

Z tabeli 1 wynika, że nie w każdym przypadku podatnik będzie musiał rozważać aż trzy formy opodatkowania. W sytuacji, gdy dochodowość działalności jest wysoka, a stawka ryczału niska może się okazać, że poziom dochodu, przy którym warto przejść z zasad ogólnych na ryczałt będzie niższa niż kwota, przy której opłaca się zmienić zasady ogólne na podatek liniowy. W takiej sytuacji nie będzie się opłacało w ogóle korzystać z zasad liniowych. Jeżeli natomiast dochodowość działalności jest niska, a stawka ryczału wysoka, może się okazać, że opodatkowanie ryczałtem nigdy nie będzie opłacalne. Wtedy pozostaje podatnikowi wybór między zasadami ogólnymi a opodatkowaniem liniowym.

Należy podkreślić, że w tabeli 1 nie uwzględniono dodatkowych ograniczeń ustawowych, które zmniejszają możliwość wykorzystania poszczególnych form opodatkowania. Dotyczy to głównie limitu przychodów, którego podatnik nie może przekroczyć w roku poprzedzającym dany rok podatkowy, aby móc skorzystać z ryczału.

Uwagi końcowe

Przedstawiona metoda wyboru zasad opodatkowania pozwala na określenie przedziału przychodów/dochodów, dla których dana forma jest najkorzystniejsza. Określenie zakresu dochodu, dla którego warto stosować poszczególne zasady opodatkowania umożliwi lepszą analizę dostępnych podatnikowi możliwości, a przez to ułatwia także planowanie podatkowe i podejmowanie perspektywicznych decyzji.

Należy jednak podkreślić, że proponowany algorytm nie jest wolny od ograniczeń. Pierwszym z nich jest konieczność przyjęcia założenia o stałym poziomie dochodowości przedsiębiorstwa, gdy w rzeczywistości poziom dochodowości może podlegać fluktuacjom. Przykładowo, z powodu działania efektu dźwigni operacyjnej poziom dochodowości może wzrastać wraz ze wzrostem wolumenu przychodów. Innym uproszczeniem jest założenie, że przedsiębiorca rozliczając podatek nie korzysta z możliwości wspólnego opodatkowania ze współmałżonkiem lub małoletnim dzieckiem. Zaproponowana metoda nie uwzględnia również sytuacji, w której podatnik uzyskiwałby też przychody z innych źródeł niż działalność gospodarcza. Nie wzięto pod uwagę także dodatkowych kosztów związanych z wyborem poszczególnych form opodatkowania związanych z koniecznością prowadzenia bardziej rozbudowanej ewidencji podatkowej.

Powyższe braki zaproponowanej metody mogą być jednak stosunkowo łatwo skorygowane, choć bez wątpienia uwzględnienie pominiętych czynników wiązałoby się z koniecznością zwiększenia stopnia komplikacji algorytmu.

Literatura

- Dziuba-Burczyk A., *Rachunkowość podatkowa*, Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków 1996.
- Iwin J., Adamczyk A., *Podatki a forma organizacyjno-prawna małego przedsiębiorstwa*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 2004, nr 2.
- Litwińczuk H., *Prawo podatkowe przedsiębiorców*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2006.

TAXATION OF MSE – THE PROBLEM HOW TO CHOOSE THE METHOD OF TAXATION

Summary

Polish tax law gives to small entrepreneurs possibility to pick out one of four methods of taxation. For that reason firms, before each tax year, have to decide which method of taxation will be optimal for them. The aim of the paper is to present the algorithm that allows to choose the most beneficial method of MSE taxation.

Translated by Adam Adamczyk